

بیمه در خدمت مدیریت مالی مؤسسات

از: مهدی شاکرین

مقدمه

که در جهان متحول امروز بیمه از جمله عواملی است که می‌تواند تسهیلات و تضمینات مؤثری برای اداره مالی مؤسسات در اختیار مدیریت بگذارد. بسیاری از مشکلات مالی به کمک بیمه حل می‌شود و عواقب اقتصادی بسیاری از خطرات از طریق بیمه جبران می‌شود. در مقابل، عدم توجه و کوتاهی در تحصیل پوشش‌های بیمه‌ای لازم و کافی، خود برای مدیریت مؤسسه مسأله می‌آفریند.

پس از ذکر مقدمه فوق، ذیلأً به جنبه‌های مختلف بیمه که از دید مدیریت مالی مؤسسات قابل توجه است به اختصار اشاره می‌شود:

۱) تنظیم برنامه‌های مالی

مدیریت مؤسسه و خصوصاً مدیران مالی مؤسسات باید برنامه‌های مالی را چه در مرحله بهره‌برداری و چه در مرحله قبل از آن به ترتیبی تنظیم کنند که ضمن تأمین کلیه نیازها مانع از رکود و بی‌اثر ماندن منابع مالی باشند. سرمایه مؤسسه و اختیاراتی که مورد استفاده قرار می‌گیرد باید در حد نیاز باشد و نه بیشتر و یا کمتر از آن، اما گاهی مدیریت مؤسسه تحت تأثیر نگرانی از بعضی عوامل طبیعی و اقتصادی سعی در تقویت گردش نقدی مؤسسه نموده و بخشی از امکانات مالی را برای مقابله با زیانهای حاصله از این عوامل آماده و راکد نگه می‌دارد، حال آن‌که با استفاده از انواع پوشش‌های کلاسیک و جدید بیمه می‌توان تأمین کافی در مقابل عوامل فوق را با پرداخت قیمت ارزان (حقوق بیمه) تحصیل کرد و گردش نقدی مؤسسه را در حدی تعیین نمود که پاسخگوی هزینه‌های عادی و متعارف باشد.

تأمین منابع مالی شرکت، بطور اعم و بنابر اصول از وظایف مدیریت‌های مالی است و در عین حال اعمال کنترل‌های لازم بر هزینه‌ها و مصارف منابع مالی تأمین شده از اهم وظایف مدیران مالی بشمار می‌آید. اما عملاً و بطور کلی در سازمانها و مؤسسات تولیدی، تجاری، خدماتی و جامعه ما و ... سیستم‌های کافی برای مدیریت‌های مالی وجود ندارد و باید اذعان نمود هنوز مدیران مالی کشور غالباً نقش رؤسای حسابداری را ایفاء نموده و بیشتر درگیر انجام کارهای اجرایی هستند و به همین دلیل از وظایف اصلی خود، دانش علمی و حرفه‌ای که لازم است در این زمینه باید داشته باشند جدا شده‌اند.

در این مقاله سعی شده است که مدیران مالی را با مزایای بیمه و تسهیلات و تضمینات مؤثری که ناشی از خرید انواع بیمه است، بیشتر آشنا نموده و آنان را در زمینه شغلی خود با پشتوانه بیمه‌ای یاری کنیم، باشد که قدمی در راه پیشرفتهای اقتصادی کشورمان که بار اصلی آن به دوش مدیران مالی است برداشته باشیم.

اصولاً مدیران مالی مؤسسات مختلف اعم از مؤسسات تولیدی، بازرگانی و خدماتی بنابر وظایف قانونی و اداری که عهده‌دار می‌باشند بطور مستمر و مداوم با مزایای بیمه و مشکلات ناشی از عدم آن سروکار دارند، در بدو امر شاید این طور به نظر برسد که مبالغی که بابت بیمه و به‌عنوان حق بیمه پرداخت می‌گردد عمده‌تأ یک قلم هزینه است و در مواردی نیز وسیله‌ای می‌شود جهت جبران هزینه‌های تعمیر و تعویض بخشی از اموال و تأسیسات که متعاقب وقوع بعضی حوادث ضرورت می‌یابد. ولی واقعیت این است

۲) شناخت اقسام واقعی هزینه

مسئولین امور مالی مؤسسات سعی دارند ارقام هزینه را هرچه دقیق‌تر برآورد کنند و بر مبنای آن در مورد تعیین قیمت فروش محصولات و یا خدمات و همچنین ایجاد خطوط جدید تولید اتخاذ تصمیم نمایند. بسیاری از اقسام هزینه دقیقاً قابل شناسائی می‌باشند، از جمله هزینه مصارف مواد اولیه، سوخت، دستمزد و نظایر آنها. بعضی دیگر را می‌توان بطور تقریب برآورد کرد از جمله هزینه استهلاک و یا هزینه تعمیر و تعویض قطعات که عمر شناخته شده‌ای دارند، اما برخی دیگر از هزینه‌ها را به لحاظ احتمالی بودن آنها، دقیقاً نمی‌توان شناخت و به همین لحاظ گاهی از دید مسئولین دور می‌ماند از قبیل هزینه جبران خسارتهای وارد به محمولات حین حمل، خسارتهای وارد به دارائی‌ها به لحاظ حریق، انفجار، زلزله، سیل و بسیاری از حوادث طبیعی و غیرطبیعی دیگر.

بیمه وسیله‌ای است برای شناخت هزینه‌هایی از نوع اخیر، کلیه خسارتهای فوق را می‌توان از طریق خریدن پوشش‌های بیمه‌ای متفی ساخت و حق بیمه‌ای را که بابت خرید پوشش پرداخت می‌شود به عنوان یک قلم هزینه مشخص و معین در حسابها منظور کرد. بنابراین از طریق بیمه می‌توان هم به بودجه صحیح تری دست یافت و هم با استفاده از مکانیزم بیمه‌ای اطمینان کافی در نیل به اهداف بودجه فراهم نمود و هم قیمت تمام شده کالا را با دقت بیشتر تعیین کرد.

واحدهای تولیدی که از خرید بیمه مناسب و کافی خودداری می‌کنند و شاید این کار را به عنوان یک نوع صرفه جوئی تلقی می‌نمایند باید متوجه باشند که در محاسبه قیمت تمام شده کالای خود هزینه‌های محتمل و آتی را نادیده گرفته و در نتیجه قیمت تمام شده کالای مربوطه کمتر از قیمت واقعی آن بوده و یا بعبارت دیگر در حسابهای آخر سال خود سود غیر واقعی نشان می‌دهند و براساس همین سود غیر واقعی مالیات پرداخته و سود صاحبان سهام را تقسیم می‌کنند. بدیهی است در دوره‌های مالی که حادثه‌ای واقع نشود مشکلی

پیش نمی‌آید ولی در صورت وقوع یکی از حوادث و ایجاد خسارت سنگین نه تنها مالیات غیرواقعی پرداخته‌اند بلکه برای حفظ ثبات فعالیت واحد خود ناگزیر به تحصیل اعتبار جدید و یا افزایش سرمایه هستند که هیچ یک کار ساده‌ای نیست.

۳) حفاظت از دارائی‌ها

انواع مختلف پوشش‌های بیمه‌ای که شرکت‌های بیمه عرضه می‌کنند وسیله‌ای برای حفظ دارائی‌های هر واحد اقتصادی بوده و تضمین کننده استمرار فعالیت‌های آن می‌باشد، علاوه بر پوشش‌های بیمه‌ای در مقابل حوادث طبیعی مانند: سیل، زلزله، طوفان، طغیان آب و نظایر آنها بسیاری از حوادثی را که عامل و منشأ انسانی دارند از جمله: حریق، انفجار، تصادف اتومبیل، خرابکاری، شورش، اعتصاب و حتی جنگ را نیز در مواردی می‌توان بیمه کرد.

۴) پوشش‌های بیمه‌ای مربوط به نیروی انسانی

هدف بعضی از انواع پوشش‌های بیمه‌ای از قبیل بیمه‌های عمر و حوادث و درمان حفظ سلامت پرسنل و یا ایجاد تأمین برای خانواده آنها در صورتی است که در اثر بیماری و یا حادثه فوت نموده و یا توانایی کار کردن را از دست بدهند. این گونه تأمین‌ها موجب آرامش خاطر پرسنل و دلبستگی بیشتر آنها به محیطی است که در آن کار می‌کنند و در واقع موجب ایجاد انگیزه‌هایی است که در جای خود جذب نیروی انسانی کارآمد را تسهیل می‌کند. عدم تأمین کافی پوشش‌های مربوط به پرسنل نیز می‌تواند مشکلات جدی برای مدیریت مؤسسه ایجاد نماید.

۵) انواع پوشش‌های بیمه مسئولیت

واحدهای اقتصادی اعم از صنعتی و غیره می‌توانند حین فعالیت‌های عادی خود به طرق مختلف موجب ضرر و زیان اشخاص دیگر شوند و لذا در معرض مطالبه خسارت و اقامه دعوی از طرف اشخاص زیان دیده قرار گیرند. گاه خسارت وارده و مورد مطالبه در حدی است که

با محاسبه و نگهداری ذخائر فنی همیشه نقدینگی عظیمی در اختیار دارند و به همین دلیل در کشورهایی که بیمه رونق و توسعه کافی دارد شرکت‌های بیمه از نقدینگی بسیار خوبی برخوردارند. سرمایه و ذخایر شرکت‌های بیمه در بخش‌های مختلف، سرمایه‌گذاری می‌شود و لذا یکی از خدمات مؤثر مؤسسات بیمه مشارکت در سرمایه‌گذاری‌های مختلف است.

صرف‌نظر از مطالبی که به‌عنوان نقش بیمه در حل مشکلات و توسعه فعالیت‌های واحدهای مختلف اقتصادی ذکر شد و در واقع اشاره‌ای بود به مزیت‌های بیمه که از نظر مدیریت مالی نهادهای اقتصادی حائز کمال اهمیت است، بررسی پوشش‌های بیمه‌ای مسائلی را در مقابل مسئولین مالی مؤسسات قرار می‌دهد که عدم توجه به آنها نیز پی‌آمدهای نامطلوب خواهد داشت. از جمله این مسائل عبارتند از:

الف) مقررات مالیاتی و بیمه:

در حالی که بعضی از اقلام هزینه از لحاظ مقررات مالیاتی قابل احتساب در حساب سود و زیان نیست، خوشبختانه مقررات مزبور از لحاظ قبول حق بیمه انواع مختلف بیمه قابلیت انعطاف مطلوبی دارند. مدیریت مؤسسات بجای اعطاء کمک‌ها و مزایای نقدی مختلف به پرسنل می‌توانند با پرداخت حق بیمه به شرکت‌های بیمه پوشش‌های بیمه‌ای مفیدی که در تأمین آتیه کارکنان و یا بازماندگان‌شان مؤثرند در اختیارشان بگذارند.

مضافاً این که هرگونه حق بیمه‌ای که برای انواع جدید پوشش‌های بیمه‌ای دارائی‌ها و مسئولیت‌های نهاد اقتصادی پرداخت شود از لحاظ مقررات مالیاتی قابل قبول است.

مطلب دیگری که در این زمینه قابل ذکر است این که اقلام خسارت‌های دریافتی درآمد تلقی نمی‌شود و مشمول مالیات نیست ولی در مواردی که قیمت واقعی مال بیمه شده به علت تورم و یا علل دیگر بیش از ارزش دفتری آن باشد مابه‌التفاوت درآمد تلقی گردیده و مشمول پرداخت مالیات می‌گردد. چگونگی رفع این مطلب موضوعی

موجودیت واحد اقتصادی را به خطر می‌اندازد. انواع بیمه‌های مسئولیت پاسخگویی این‌گونه خسارت‌های است. از جمله:

- بیمه مسئولیت‌های عمومی ناشی از کار، تأسیسات و پرسنل می‌باشد.

- بیمه مسئولیت تولید که به‌علت نقص فنی محصولات ساخته شده موجب خسارت دیگران می‌گردد.

- بیمه مسئولیت ناشی از آلودگی محیط زیست که در سالهای اخیر اهمیت جهانی به خود گرفته است.

۶) توسعه فعالیت واحد اقتصادی

بسیاری از انواع بیمه بطوری که می‌دانیم آثار نامطلوب حوادث را از حیات واحدهای اقتصادی حذف می‌کنند و موجب استمرار فعالیت‌های آن می‌شوند. اما بعضی از انواع دیگر بیمه خود عملاً موجب تسهیل و توسعه فعالیت مؤسسه می‌گردند، از جمله:

- انواع بیمه اعتبار که وصول اقساط فروش‌های غیرنقدی را تضمین می‌کند و خطرات اقتصادی و سیاسی را که موجب عدم وصول اعتبارات خارجی می‌شود تحت پوشش قرار می‌دهد.

- بیمه حسن انجام کار که موضوع آن تضمین انجام کار مقاطعه‌کاران است و جبران خسارت‌های وارد به کارفرما را که به‌علت نقص کار و یا تأخیر انجام کار حاصل شده باشد به‌عهد می‌گیرد.

۷) توسعه سرمایه‌گذاری

شرکت‌های بیمه از طرفی به منظور جلب اعتماد مشتریان خود با سرمایه قابل ملاحظه‌ای تشکیل می‌گردند و از طرف دیگر با توجه به این که بیمه‌نامه‌های خود را معمولاً برای مدت یک سال و گاه طولانی‌تر صادر می‌کنند بنهای خدمات بیمه‌ای خود را نقداً دریافت می‌دارند. در حالی که خسارت‌های احتمالی به تدریج واقع می‌شوند و رسیدگی و پرداخت آنها نیز مستلزم مدت زمانی کم و بیش طولانی است. بنابراین مؤسسات بیمه

- انتخاب بیمه‌گر خود مسئله مهمی است. پوشش بیمه‌ای وقتی مؤثر است که بیمه‌گر امکان جبران خسارت احتمالی را داشته باشد. بیمه‌گران برای انجام تعهدات سنگین معمولاً به تحصیل پوشش بیمه اتکائی اقدام می‌کنند. مجموعه‌های صنعتی بزرگ باید اطمینان حاصل کنند که بیمه‌گر آنها پوشش بیمه اتکائی کافی در اختیار دارد، هرچند در کشور ما از این نظر مشکلی وجود نداشته و شرکت‌های بیمه از پشتوانه دولتی مطمئنی برخوردارند.

- تقبیل خسارت‌های کوچک (فرانشیز) گاهی به صلاح مؤسسه است و موجب کاهش قابل ملاحظه حق بیمه می‌گردد.

بطور خلاصه تصمیم در مورد خریدن یا نخریدن بیمه و نوع آن از مسئولیت‌های سنگین مدیریت مالی مؤسسه و همچنین نظارت بر آن در صلاحیت بازرس و یا حسابرس شرکت است و در نهایت چنین نتیجه‌گیری می‌شود که مدیران مؤسسات و مخصوصاً مدیران مالی مؤسسه باید نسبت به اتخاذ تصمیم لازم و کافی نسبت به خرید بیمه مناسب اقدام نموده و با خیالی آسوده از پشتوانه بیمه‌ای برای منابع سرمایه‌گذاری، به سایر وظایف خود عمل نمایند. بدیهی است عدم انجام این امر و نارسائی‌هایی که در زمان حادثه در منابع مالی مؤسسات ایجاد می‌شود مدیران را با مسئولیت‌های سنگینی مواجه خواهد نمود، اگرچه در سالهای اخیر بازرسان و حسابرسان مؤسسات بزرگ موضوع بررسی پوشش بیمه‌ای کافی برای دارائی‌های ثابت را جدی تلقی و کفایت و یا عدم کفایت پوشش بیمه‌ای لازم در این مورد را در گزارشات خود منعکس و افشاء نموده‌اند.

است که باید در جمع کارشناسان امور مالی مورد بحث و بررسی قرار گرفته و راه حل آن ارائه شود.

ب- مسئولیت تحصیل بیمه مناسب و لازم

باتوجه به اهمیتی که در مورد تحصیل پوشش‌های بیمه‌ای ملاحظه گردید و بخصوص باتوجه به زیان‌هایی که از فقدان بیمه مناسب و لازم حاصل می‌شود، باید مسئولیت مدیران مؤسسه در این زمینه مشخص گردیده و معلوم باشد چه مرجعی باید در مورد نوع و خصوصیات بیمه اتخاذ تصمیم کند و حدود مسئولیت بازرس و حسابرس در این خصوص چیست؟

در این خصوص مدیریت مؤسسه و حسابرس و یا بازرس باید به مطالب زیر توجه داشته باشند:

- کلیه خطرات بیمه شدنی مورد شناسائی کامل قرار گیرند.

- حق بیمه انواع پوشش‌های بیمه‌ای در سررسیدهای مربوط پرداخت شود، عدم پرداخت به موقع حق بیمه موجب عدم تعهد بیمه‌گر شده و خسارت‌های احتمالی جبران نمی‌گردد.

- مبلغ بیمه تعیین شده برای اموال مؤسسه باید کافی باشد چه بیمه به مبلغ کمتر از ارزش واقعی موجب آن می‌شود که قسمتی از خسارت بر عهده مؤسسه باقی بماند. بعضی از مدیران به خرید بیمه به مبلغی معادل ارزش دفتری اموال اکتفا می‌کنند و این اشتباهی جبران ناپذیر است. این مسئله بخصوص در شرایط تورمی اهمیت زیادی دارد.

- اخذ بیمه به قیمت نو، (جایگزینی) جهت بعضی از موارد بیمه شدنی.